

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG.410.002.01.2017
P/17/071

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze
ul. Podgórna 9a, 65-213 Zielona Góra
T +48 68 410 66 00, F +48 68 410 66 39
lzg@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/071 – Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Paweł Pawlak, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LZG/6/2017 z dnia 11 stycznia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1)
Jednostka kontrolowana	Gimnazjum nr 12 w Zespole Szkół Nr 12 im. Jana III Sobieskiego w Gorzowie Wlkp., ul. Śląska 20, 66-400 Gorzów Wielkopolski, dalej <i>Szkoła</i> lub <i>Gimnazjum</i> .
Kierownik jednostki kontrolowanej	Beata Korban, dyrektor Szkoły (dalej: <i>Dyrektor</i>) od dnia 1 września 2001 r. (dowód: akta kontroli str. 2)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna¹

W okresie objętym kontrolą² w Szkole obowiązywały szkolne programy wychowawcze i szkolne programy profilaktyczne, uchwalone zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty³.

W treści ww. programów, za wyjątkiem aktualnie obowiązującego programu profilaktyki, nie było bezpośrednich odniesień do zjawiska cyberprzemocy. W programach nie określono również mierzalnych wskaźników pozwalających rzetelnie badać zakładane efekty ich realizacji, wskutek czego niemożliwe było dokonanie oceny skuteczności podjętych działań.

Opracowanie ww. dokumentów nie zostało poprzedzone diagnozą skali i przyczyn zjawiska cyberprzemocy. Podkreślenia wymaga, że w roku 2017 przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące identyfikacji tego zjawiska, które zostanie wykorzystane przy tworzeniu programów w nowym roku szkolnym.

W badanym okresie w Szkole realizowano wynikające z założeń programów zadania edukacyjne i profilaktyczne. Działania te polegały przede wszystkim na prowadzeniu na zajęciach lekcyjnych (godziny wychowawcze, informatyka) działalności profilaktycznej o tematyce dotyczącej cyberprzemocy, a także ogólnych zagrożeń płynących z Internetu.

W Szkole prowadzono także (zarówno dla uczniów jak i ich rodziców), akcje i projekty profilaktyczne związane z kwestią zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Działania te realizowane były przez pedagoga szkolnego, jak też wychowawców oraz nauczyciela informatyki i miały charakter profilaktyki uniwersalnej. Uczniowie mieli także możliwość uczestnictwa

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

² Kontrolą objęto lata szkolne 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych).

³ Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm., dalej: *ustawa o systemie oświaty*.

w zajęciach prowadzonych przez Policję lub przedstawiciela sądu uświadamiających prawne następstwa cyberprzemocy.

W kontrolowanym okresie Dyrekcja Szkoły korzystała ze szkoleń z zakresu cyberprzemocy kierując na nie także nauczycieli. Pomoc udzielana młodzieży dotkniętej cyberprzemocą realizowana była m.in. poprzez spotkania z pedagogiem i wychowawcami. Szkoła każdorazowo informowała rodziców uczniów o takich zdarzeniach, przekazując równocześnie informację o przysługujących środkach ochrony prawnej.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Prawidłowość i rzetelność podejmowanych działań dotyczących identyfikowania zagrożeń w zakresie cyberprzemocy dzieci i młodzieży.

Opis stanu faktycznego

1.1. Liczba uczniów Szkoły w podziale na oddziały oraz liczba oddziałów, w poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą stopniowo rosła i przedstawiała się następująco:

- 2013/2014 - 178 uczniów (w tym: 59 w klasach I, 65 w klasach II, 54 w klasach III), łącznie 8 oddziałów,

- 2014/2015 - 172 uczniów (w tym: 62 w klasach I, 53 w klasach II, 57 w klasach III), łącznie 8 oddziałów,

- 2015/2016 - 180 uczniów (w tym: 86 w klasach I, 46 w klasach II, 48 w klasach III), łącznie 8 oddziałów,

- 2016/2017 – 189 uczniów (w tym: 59 w klasach I, 86 w klasach II, 44 w klasach III), łącznie 9 oddziałów.

(dowód: akta kontroli str. 3-4)

W kontrolowanym okresie w Szkole zatrudnione w wymiarze po pół etatu były pedagog szkolny oraz psycholog szkolny. Obie pracownice posiadały stosowne kwalifikacje, tj. ukończone studia wyższe na kierunku odpowiednio: psycholog - magister psychologii i magister pedagogiki (specjalność: psychopedagogika), pedagog: magister pedagogiki (specjalność pedagogika ogólna).

Posiadane kwalifikacje niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela – psychologa i nauczyciela – pedagoga były zgodne z określonymi w § 19 i § 20 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli⁴.

Sprawującymi nadzór pedagogiczny w Gimnazjum nr 12 w Gorzowie Wlkp. byli Dyrektor Szkoły oraz zastępca. Nadzór pedagogiczny w Szkole był sprawowany poprzez wykonywanie zadań i czynności określonych w art. 33 ustawy o systemie oświaty oraz rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁵, w trybie planowych lub doraźnych działań. Działania te były prowadzone przez Dyrektora Szkoły oraz Zastępcę Dyrektora i wynikały z potrzeb kierowanej przez nich placówki.

(dowód: akta kontroli str. 5-6, 7-9)

⁴ Dz. U. z 2015 r. poz. 1264.

⁵ Dz. U. z 2015 r. poz. 1270.

1.2. Badanie ankietowe dotyczące cyberprzemocy przeprowadzone wśród nauczycieli, rodziców oraz uczniów klas I-III Gimnazjum⁶ wykazało m.in., że ze zjawiskiem cyberprzemocy zetknęło się 30,1% rodziców/opiekunów prawnych, 96,8 % nauczycieli i 44% uczniów.

Z dokonanej analizy odpowiedzi udzielonych przez gimnazjalistów i ich rodziców na pytanie dotyczące ponownego wyboru tej samej szkoły, „Zdecydowanie tak” odpowiedziało 18,4% uczniów oraz 28,4% rodziców, „Raczej tak” – 55,3% uczniów i 60,8% rodziców, „Raczej nie” – 19,7% uczniów oraz 8,1% rodziców, „Zdecydowanie nie” – 6,6% uczniów i 2,7% rodziców.

Wśród ankietowanych uczniów, którzy zetknęli się z cyberprzemocą najczęściej spotykaną jej formą⁷ było wyśmiewanie (72,7% wskazań) oraz rozsyłanie kompromitujących materiałów (48,5% wskazań). W dalszej kolejności znalazły się zastraszanie i włamania na konta pocztowe/komunikatorów (oba po 24,2%) oraz prześladowanie (15,1%).

Najczęstszy charakter cyberprzemocy według rodziców, którzy zetknęli się ze zjawiskiem przybierał formę: wyśmiewania (68,2% wskazań) i nękania (45,4%), w dalszej kolejności zaś zastraszania i prześladowania, według nauczycieli natomiast najczęściej było to wyśmiewanie (86,7% wskazań), rozsyłanie kompromitujących materiałów (26,7%) oraz rzadziej nękanie i zastraszanie.

W odniesieniu do ofiar cyberprzemocy ankietowani wskazali, że dotyczyło ono:

- wśród uczniów: ankietowanego ucznia (36,4% wskazań), kolegi/koleżanki z klasy (33,3%), kolegi/koleżanki ze szkoły (18,1%), innej osoby (33,3%);
- wśród rodziców/opiekunów prawnych: własnych dzieci (40,9%), kolegi/koleżanki z klasy (22,7%), kolegi/koleżanki ze szkoły (9,1%), innej osoby (36,4%).

Ponadto twierdząco na pytanie dotyczące możliwości uczestnictwa w Szkole w zajęciach dotyczących przeciwdziałaniu cyberprzemocy odpowiedziało 97,4% uczniów (lecz 25% niewiele z nich pamięta) oraz 62,5% rodziców.

(dowód: akta kontroli str. 10-14)

1.3. Zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie oświaty do zadań dyrektora szkoły należy stwarzanie uczniom warunków do harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne. Jednym z narzędzi służących do realizacji tego zadania jest szkolny program profilaktyki, który – stosownie do art. 54 ust. 2 pkt 1 lit. b ustawy o systemie oświaty - powinien być dostosowany do potrzeb danego środowiska.

Gimnazjum posiadało w badanym okresie programy wychowawcze i profilaktyki na każdy rok szkolny objęty kontrolą (dalej program/programy). W Szkole powołano zespół (Komisja ds. Programu Wychowawczego i Profilaktyki), którego zadaniem było opracowanie ww. programów. Obowiązujące w okresie objętym kontrolą programy posiadały podobną strukturę i treść.

W poddanych analizie programach zawarte zostały założenia podstawowe, cele główne (wśród których w programie profilaktyki na rok szkolny 2016/2017 wskazano m.in. ochronę młodzieży przed zdrowotnymi i społecznymi skutkami cyberprzemocy) cele skierowane do uczniów (wśród których ujęto zapobieganie, ograniczanie i eliminowanie zachowań problemowych występujących wśród młodzieży takich jak

⁶ Anonimowe ankiety wydano 100 rodzicom, otrzymano 75 ankiet od rodziców wraz ze zgodą na ankietowanie dziecka, ponadto zankietowano anonimowo 76 uczniów oraz 31 nauczycieli.

⁷ Możliwa była więcej niż jedna odpowiedź

m.in. cyberprzemoc) oraz przewidywane efekty (gdzie wskazano ogólnie zmniejszenie aktów agresji, przemocy i cyberprzemocy).

W programie profilaktyki na 2016/2017 rok wskazano zakładane cele, nie zostały natomiast określone wskaźniki, przy pomocy których można by określić skuteczność realizowanych działań. W programie nie zostały również zawarte kryteria oceny realizacji podejmowanych działań w odniesieniu do zagadnień związanych z cyberprzemocą.

(dowód: akta kontroli str. 23-70, 96)

Programy z lat wcześniejszych (2013/2014/2015/2016) nie odnosiły się bezpośrednio do zagadnienia cyberprzemocy, lecz jak wyjaśniła Pani Dyrektor: „Obszar cyberprzemocy był jednym z elementów badanych w trakcie ewaluacji zewnętrznej w 2015 r. Wyniki nie wskazywały na niepokojące występowanie tego zjawiska w naszej szkole. Mimo tych informacji w ramach profilaktyki zostały jednak podjęte działania zapobiegające temu zjawisku. Takie też rekomendacje Rady Pedagogicznej zostały zapisane w sprawozdaniu z realizacji Planu Pracy ZS12 na koniec roku szkolnego 2015/2016. Działania pojawiły się m.in. w ramach realizacji Programu Bezpieczna+ (od września 2016 do grudnia 2016)”.

(dowód: akta kontroli str. 22)

W styczniu 2017 r. przeprowadzono diagnozę stanu faktycznego – ankietowanych w zakresie cyberprzemocy zostało 145 uczniów Gimnazjum (wśród pytań ankiety znalazło się m.in. związane z doświadczaniem cyberprzemocy w sieci; odpowiedzi twierdzącej udzieliło 29,6% ankietowanych, wskazując iż doświadczyło cyberprzemocy wyróżniając różne jej formy: wulgaryzmy – 22%, zastraszanie i włamanie na konto – po 10%, poniżanie lub ośmieszanie 9%).

(dowód: akta kontroli str. 15-21)

Dyrektor wyjaśniła, że: „Pomiaru zjawiska cyberprzemocy dokonano w styczniu 2017 r. ze względu na pojawiające się przypadki hejtu. Wyniki badania ankietowego zostaną wykorzystane do aktualizacji Programu Wychowawczego i Profilaktyki w roku szkolnym 2017/2018 i stworzenia planu wychowawczego i profilaktyki na 2017/2018. Działania te znajdują odzwierciedlenie w Programie Bezpieczna+. Informacji na temat zjawiska cyberprzemocy w szkole dostarczają również rozmowy formalne i nieformalne z uczniami i ich rodzicami, a także wychowawcami klas i nauczycielami”.

(dowód: akta kontroli str. 22)

Przy opracowywaniu programu wykorzystano w Szkole m.in. wyniki ewaluacji poprzednich programów, zajęć warsztatowych z nauczycielami uczniami i rodzicami, a także badań ankietowych uczniów (m.in. ankieta społeczno-bytowa, ankieta dotycząca uzależnień) oraz przeprowadzanych wywiadów z rodzicami i uczniami.

(dowód: akta kontroli str. 71-88)

Określone zostały formy realizacji tj. opracowany był plan podejmowanych działań wynikających ze szkolnego programu profilaktyki, w ramach którego określono zadania prowadzące do realizacji celów szczegółowych, wśród których wskazano m.in. realizację lekcji wychowawczych na temat cyberprzemocy (łącznie w okresie lat szkolnych 2013/2014 – I półrocze 2016/2017 we wszystkich klasach Gimnazjum zrealizowano 63 godziny lekcyjne zajęć poświęconych cyberprzemocy)

oraz działania realizowane w ramach Szkolnej Grupy Kontaktowej⁸, której zadaniem jest pomoc uczniom stwarzającym problemy wychowawcze oraz pomoc rodzicom.

Realizacja programu monitorowana była poprzez informacje, jakie podczas posiedzeń Rady Pedagogicznej na koniec roku szkolnego przekazywali członkowie zespołu ds. programów profilaktycznego i wychowawczego oraz sprawozdania z realizacji planu pracy w danym roku szkolnym.

(dowód: akta kontroli str. 23-31,)

1.4. W kontrolowanym okresie Szkoła prowadziła także doraźne (nieplanowane) działania profilaktyczne, wynikające z programu wychowawczego i profilaktycznego. Ponadto realizowany był projekt MEN „Bezpieczna+„ (wcześniej Bezpieczna szkoła), w ramach którego wszyscy nauczyciele w trzech kolejnych latach uczestniczyli w prowadzonym przez konsultanta Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia w Gorzowie Wlkp. szkoleniu obejmującym m.in. zagadnienia przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy. Dodatkowo w każdym roku na zajęcia zapraszani byli funkcjonariusze KMP Policji w Gorzowie Wlkp. z pogadankami dotyczącymi cyberprzemocy i jej następstw.

W kontrolowanym okresie Szkoła prowadziła stałą współpracę w zakresie cyberprzemocy m.in. z Policją i sędzią SR uczestniczącym w posiedzeniach Szkolnej Grupy Kontaktowej oraz doraźnie z innymi placówkami (m.in. poradnia psychologiczno-pedagogiczna, Wojewoda Lubuski, stowarzyszenie „Miasta w internecie”, współpraca z Task Force Consulting – projekt „Wyloguj się do życia”).

(dowód: akta kontroli str. 97-154)

1.5. Stosownie do art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty obowiązujące programy wychowawcze i profilaktyki w poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą, były każdorazowo uchwalane przez Radę Rodziców Gimnazjum w porozumieniu z Radą Pedagogiczną.

(dowód: akta kontroli str. 89-95)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nie w pełni rzetelnym opracowaniu programów wychowawczych i profilaktycznych na poszczególne lata szkolne objęte kontrolą, gdyż w dokumentach tych nie zostały zawarte wskaźniki realizacji podejmowanych działań, pozwalających na weryfikację stopnia osiągnięcia celów określonych w programem. Ponadto nie zostały one poprzedzone rzetelną diagnozą zjawiska cyberprzemocy (ankietę dotyczącą cyberprzemocy przeprowadzono dopiero w styczniu 2017 r.).

(dowód: akta kontroli str. 23-70)

Dyrektor wyjaśniła, że ze względu na marginalnie występującą cyberprzemoc wśród uczniów dotychczas w programie profilaktyki nie zostały ujęte wskaźniki określające stopień zagrożenia tym zjawiskiem. Zaplanowano w najbliższym roku szkolnym dokonać aktualizacji programów w których wskaźniki zostaną zapisane i posłużą do dokładniejszego monitorowania zjawiska cyberprzemocy.

(dowód: akta kontroli str. 22)

Ocena częściowa

Szkoła posiadała opracowane i prawidłowo zatwierdzone programy wychowawcze i profilaktyki, które jednak do roku szkolnego 2016/2017 nie odnosiły się bezpośrednio do problemu cyberprzemocy. W programach nie określono również

⁸ Grupa pracuje raz w miesiącu, w jej skład wchodzi pedagog, psycholog, Z-ca Dyrektora, wybrani wychowawcy, sędzia SR.

mierzalnych wskaźników pozwalających rzetelnie badać zakładane efekty ich realizacji. Opracowanie ww. dokumentów nie zostało poprzedzone diagnozą skali zjawiska cyberprzemocy. Podkreślenia wymaga, że w roku 2017 przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące zidentyfikowania skali i charakterystyki zjawiska cyberprzemocy.

2. Prawdliwość i skuteczność podejmowanych działań profilaktycznych.

Opis stanu
faktycznego

2.1. Analiza dzienników zajęć lekcyjnych klas I-III Gimnazjum oraz dzienników pedagoga wykazała m.in., że w kontrolowanym okresie zajęcia dydaktyczne dotyczące cyberprzemocy przeprowadzone były w każdej z analizowanych klas w wymiarze od 1 do 3 godzin lekcyjnych, łącznie przeprowadzono 63 godziny zajęć w zakresie tematyki związanej z cyberprzemocą. Były to zajęcia realizowane w ramach godziny wychowawczej lub informatyki prowadzone przez informatyka lub wychowawcę.

Wśród treści przekazywanych podczas realizacji ww. zajęć znalazły się m.in. zagadnienia dotyczące omówienia zjawiska cyberprzemocy i jej definicji - co to jest cyberprzemoc, jakie są jej rodzaje, a także zagrożeń dotyczących korzystania z Internetu, skutków cyberprzemocy, obrony przed cyberprzemocą.

Prowadzący ww. zajęcia nauczyciele (wychowawcy klas, nauczyciele informatyki) odbywali szkolenia w zakresie związanym z tematyką cyberprzemocy (vide pkt 2.3).

(dowód: akta kontroli str. 156-162, 175)

W działalności profilaktycznej szkoły nie były wykorzystywane informacje publikowane na stronie NASK (Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa). Dyrektor Gimnazjum wyjaśniła, że o ile jej wiadomo to nauczyciele nie korzystali ze źródeł NASK, jednakże po zapoznaniu się z nimi zadeklarowała możliwość wykorzystania tego narzędzia do działań profilaktycznych i wychowawczych.

(dowód: akta kontroli str. 155)

2.2. Prowadzona w Szkole działalność profilaktyczna i wychowawcza podlegała w kontrolowanym okresie na ewaluacji wewnętrznej.

Z protokołów Rady Pedagogicznej za poszczególne lata szkolne wynikało, że pedagodzy szkolni oraz wychowawcy rozpowszechniali wśród młodzieży wiedzę o bezpieczeństwie oraz kształtowaniu właściwych postaw wobec zagrożeń cyberprzemocą poprzez m.in. udział w warsztatach i pogadankach, rozmowy indywidualne.

Prowadzona w Gimnazjum nr 12 w okresie objętym kontrolą ewaluacja zewnętrzna prowadzona przez Kuratorium Oświaty nie obejmowała zagadnień związanych z problematyką cyberprzemocy. Wzmianka w raporcie z ewaluacji (kwiecień 2015 r.) dotycząca cyberprzemocy dotyczyła spotkań z policjantem, w trakcie których omawiano temat cyberprzemocy i konsekwencje nieprawidłowych zachowań.

Wyniki przeprowadzonego w ramach kontroli badania ankietowego wśród gimnazjalistów, ich rodziców oraz nauczycieli, wskazały m.in. że:

- 62,5% rodziców uczestniczyło w zajęciach, pogadankach, wywiadówkach, prelekcjach dotyczących zjawiska cyberprzemocy, organizowanych na terenie Szkoły,
- 72,4% uczniów miało możliwość uczestniczenia w zajęciach, z których mogli się dowiedzieć jak skutecznie przeciwdziałać cyberprzemocy, a kolejne 25% uczniów

stwierdziło, że miało możliwość uczestniczenia w takich zajęciach, jednakże „niewiele z nich pamięta”,

- 50,8% rodziców stwierdziło, że przeprowadzane w Szkole zajęcia zmieniły ich wiedzę nt. zagrożeń cyberprzemocą,

- pośród ankietowanych gimnazjalistów fakt zmiany w jakikolwiek sposób własnej aktywności w Internecie potwierdziło 26,3% spośród nich, aczkolwiek aż 31,6% z nich było odmiennego zdania, a 42,1% nie wie czy ich sposób aktywności w Internecie uległ jakiegokolwiek zmianie.

(dowód: akta kontroli str. 10-14, 92-93, 176-222, 252-255)

2.3. W badanym okresie pedagog szkolny, Dyrektor oraz Z-ca Dyrektora, a także 5 nauczycieli (w tym nauczyciel informatyki) brało udział łącznie w 10 konferencjach lub szkoleniach, w ramach których omawiane były zagadnienia związane z cyberprzemocą. Przeprowadzono także wewnętrzne warsztaty dla wszystkich nauczycieli Szkoły (grudzień 2015 r., prowadzący szkolenie nauczyciel informatyki).

Ponadto w 2016 r. w publikacji „Wielorakie konteksty bezpieczeństwa dzieci i młodzieży”⁹ zamieszczono artykuł pedagoga szkolnej „Zagrożenia dzieci w sieci w aspekcie prawnym” poświęcony zjawisku cyberprzemocy, w szczególności problemowi dziecięcej pornografii i wykorzystaniu seksualnemu nieletnich w sieci.

(dowód: akta kontroli str. 163-174, 250-251)

2.4. W okresie objętym kontrolą Szkoła nie uczestniczyła w konferencjach, czy też szkoleniach z zakresu cyberprzemocy w ramach programów MEN z wyjątkiem wspomnianego programu „Bezpieczna +”¹⁰ (wcześniej „Bezpieczna szkoła”). Szkoła otrzymywała i korzystała z materiałów informacyjnych oraz profilaktycznych adresowanych do dyrektorów szkół, kadry pedagogicznej, uczniów w zakresie cyberprzemocy. Otrzymane materiały edukacyjne w formie – plakatów, ulotek, broszur, filmów edukacyjnych – wykorzystywane były podczas realizacji zajęć profilaktycznych przez wychowawców.

(dowód: akta kontroli str. 246-249)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Działalność wychowawcza i profilaktyczna w zakresie cyberprzemocy opierała się przede wszystkim na profilaktyce prowadzonej przez nauczycieli (wychowawców) w ramach godzin wychowawczych. Ewaluacja wewnętrzna potwierdziła, że młodzieży prezentowano wiedzę o bezpieczeństwie oraz kształtowaniu właściwych postaw wobec zagrożeń w zakresie cyberprzemocy, według ankiet ponad 97% uczniów potwierdziło uczestnictwo w zajęciach o tematyce cyberprzemocy. Nauczyciele zatrudnieni w Szkole byli szkoleni w zakresie zagadnień związanych z cyberprzemocą.

3. Prawidłowość i skuteczność reakcji na stwierdzone akty cyberprzemocy.

Opis stanu
faktycznego

3.1. W Szkole opracowana i wdrożona została „Procedura organizacji postępowania nauczycieli wobec odkrycia zjawiska cyberprzemocy wśród uczniów” wskazująca

⁹ Redakcja naukowa I. Bieńkowska, J. Modrzejewska

¹⁰ wpis na stronie internetowej Gimnazjum nr 12 www.sobieski.phg.pl z 10.12.2016 „BEZPIECZNA + 6 grudnia 2016 r. rozpoczęliśmy cykl warsztatów przeciw przemocy. Przeprowadziły je dla uczniów kl. I, II, III Gimnazjum nr 12 specjalistki z Centrum Wspierania Rodziny w Gorzowie Wlkp. Warsztaty wpisują się w realizację programu Bezpieczna +, a uczniowie chętnie i aktywnie w nich uczestniczą.”

m.in. iż po otrzymaniu informacji o zdarzeniu nauczyciel powiadamia dyrektora szkoły, pedagoga i psychologa szkolnego, a także wzywa rodziców ucznia/-ów sprawcy i przeprowadza w obecności dyrektora, pedagoga lub psychologa szkolnego rozmowę. Nauczyciel nakłada na ucznia (sprawcę) stosowne konsekwencje (obniżenie oceny z zachowania, zakaz uczestnictwa w imprezach szkolnych, przeprowadza pogadankę nt. skutków stosowania cyberprzemocy). W uzasadnionych przypadkach dyrektor szkoły zawiadamia policję.

Ponadto w Szkole opracowane zostały procedury mające zastosowanie również w przypadku cyberprzemocy, które dotyczyły postępowania w przypadku agresywnego zachowania się ucznia¹¹ oraz postępowania w przypadku złamania zakazu korzystania podczas zajęć z telefonu lub innego urządzenia rejestrującego dźwięk i obraz¹².

(dowód: akta kontroli str. 223-240)

3.2. W kontrolowanym okresie stwierdzono cztery zdarzenia cyberprzemocy dotyczące uczniów Gimnazjum. Informacje o tych zdarzeniach wraz z reakcjami (podjętymi działaniami) Szkoły przedstawiono poniżej:

1) Pierwszy z przypadków (2015/2016 r.) dotyczył umieszczania wpisów na portalu społecznościowym (m.in. wulgarne treści, obraźliwe komentarze na portalu społecznościowym - zamieszczane wzajemnie przez trzy uczennice) uczennice zgłosiły sprawę wychowawczynie, sprawę przekazano również pedagogowi, psychologowi, dyrekcji, zawiadomiono rodziców.

Powiadomieni rodzice spotkali się wraz z uczniami – odbyła się rozmowa w obecności pedagoga, psychologa i wychowawcy u Dyrektora. Wychowawczynie przeprowadziła również lekcję wychowawczą na temat cyberprzemocy. Obniżono ocenę ze sprawowania. Uczennice otrzymały naganę wychowawcy klasy. Monitorowanie problemu przez wychowawcę klasy.

2) W grudniu 2016 r. odnotowano przypadek polegający na obraźliwych wpisach (wyzwiska) skierowanych przez dwóch uczniów pod adresem koleżanki na portalu społecznościowym. Rodzic uczennicy poszkodowanej zgłosił wychowawcy incydent, przekazano informację pedagogowi oraz dyrekcji – powiadomiono rodziców sprawców.

Odbyła się rozmowa wychowawcy z uczniami w obecności pedagoga oraz rozmowa wychowawcy z rodzicami uczniów w obecności pedagoga, wychowawca udzielił nagany uczniom, opublikowane zostały przeprosiny przez uczniów na portalu społecznościowym

3) W 2017 r. miało miejsce zdarzenie polegające na ośmieszaniu dręczeniu i groźbach skierowanych poprzez portal społecznościowy pod adresem jednej z uczennic Szkoły przez uczennicę innego Gimnazjum - prześladowana uczennica przekazała informację wychowawczynie, która poinformowała dyrekcję, pedagoga, rodziców.

Dyrektor szkoły zgłosiła sprawę dyrekcji szkoły do której uczęszczała sprawczyni cyberprzemocy, ponadto skontaktowano się z Wydziałem Prewencji Komendy Miejskiej Policji. Pedagog szkolny monitoruje, czy sytuacja się nie powtarza, a wychowawczynie cyklicznie rozmawia z uczennicą.

¹¹ Zgodnie z procedurą nauczyciel w szczególności powinien przerwać agresję ucznia sprawcy, a ucznia dotkniętego agresją powinien odizolować go i zapewnić mu bezpieczeństwo.

¹² Procedura przewidywała m.in. zabezpieczenie sprzętu i wydanie za pokwitowaniem rodzicom, w przypadku powtórnego złamania zasad w zakresie rejestrowania bez zgody nauczyciela zajęć i ich upubliczniania uczeń podlega karom statutowym, a sprawa przekazywana jest policji.

4) W 2107 r. uczeń kl. III przesłał uczennicy klasy I zdjęcia o treściach erotycznych. Dziewczyna wcześniej wysłała mu swoje zdjęcie o podtekście erotycznym. Dodatkowo uczeń przesłał filmik, zawierający treści erotyczne. Umieszczane materiały szybko znikają z aplikacji, którą posługiwali się uczniowie, uczennica nie mogła pokazać tych materiałów. Jednak wystraszyła się i powiedziała o zajściu wychowawczyni. Wówczas uczeń wysłał pogroźki, obawiając się, ujawnienia jego poczyną. Uczennica poinformowała wychowawczynię, która przekazała sprawę dyrekcji, pedagogowi, psychologowi, wezwano rodziców obojga uczniów.

Przeprowadzono w Szkole Komisję Opiekuńczo - Wychowawczą. Rodzice ofiary zostali poinformowani o możliwości złożenia zawiadomienia na Policji. W wyniku rozmowy rodzice uczniów uznali, że oboje: zarówno chłopak jak i dziewczyna są winni i dlatego nie zgłoszą sprawy. Uczniowie również przyznali, że ich zachowanie było niewłaściwe. Rodzice zdecydowali, że dzieci poniosą konsekwencje wychowawcze w domu. W Szkole uczniowie ponieśli karę zgodną z regulaminem szkolnym - naganę Dyrektora Szkoły. Uczniowie przeprosili się wzajemnie i pozostaną pod opieką pedagoga i psychologa. Wychowawczyni przeprowadziła rozmowę z klasą na temat bezpiecznego i rozsądnego korzystania z portali społecznościowych. Został zaproszony przedstawiciel Policji, który w lutym 2017 r. na zebraniu z rodzicami i w klasie przy uczniach przeprowadził spotkanie na temat cyberprzemocy i odpowiedzialności nieletnich wobec prawa. Uczeń, który miał wcześniej naganę Dyrektora Szkoły, został za zgodą rodziców przeniesiony do szkoły w swoim rejonie, do której będzie uczęszczał od II semestru 2017 r.

Jako przykład dobrej praktyki można wskazać zdarzenie z 2015 r. gdy uczeń klasy integracyjnej nagrywał siebie i umieszczał swoje filmiki (wyznania miłosne) na swoim profilu na portalu społecznościowym. Inni uczniowie (z klasy) zawiadomili wychowawcę o wpisach kolegi na swoim koncie, wychowawca powiadomił pedagoga. Powiadomiono także rodziców chłopca i przeprowadzono rozmowę z uczniem, konto zostało usunięte, rodzice chłopca podziękowali uczniom za czujność. Pedagog szkolny prowadził z uczniem indywidualne rozmowy, jak również na zajęciach rewalidacyjnych pedagog podejmował ten temat.

(dowód: akta kontroli str. 241-245)

Badanie ankietowe przeprowadzone podczas kontroli wśród nauczycieli Szkoły wykazało, że po ujawnieniu faktu cyberprzemocy podejmowane były następujące działania: pogadanki podczas godziny wychowawczej, rozmowy z pedagogiem, policjantem, rozmowy podczas spotkań z rodzicami, obniżenie oceny z zachowania lub nagan dla osób będących sprawcami cyberprzemocy, ponadto przeprowadzono również rozmowy dyscyplinujące. Ze zjawiskiem cyberprzemocy w latach 2013-2016 zetknęło się 96,8% ankietowanych nauczycieli, według których cyberprzemoc po ujawnieniu sprawy niemal zawsze ustawała (poza jednym ankietowanym).

(dowód: akta kontroli str. 10-14)

3.3. badanych przypadkach Szkoła informowała rodziców, a rodzice decydowali się niekiedy informować Policję o zaistniałych przypadkach cyberprzemocy. Informacja przekazywana do rodziców w każdym przypadku zawierała pouczenie o przysługujących im środkach ochrony prawnej dostępnych w danej sytuacji oraz podjętych działaniach w związku z tymi zdarzeniami.

(dowód: akta kontroli str. 241-243)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

W Gimnazjum zostały opracowane pisemne procedury (zasady postępowania) w sytuacji zagrożenia cyberprzemocą. Sposób postępowania Szkoły w przypadkach wystąpienia cyberprzemocy potwierdził skuteczność przyjętych rozwiązań, a dzięki wykorzystaniu procedur możliwe było podjęcie właściwych działań. Pomocy udzielono wszystkim pokrzywdzonym uczniom (ofiaram cyberprzemocy), a Szkoła każdorazowo informowała rodziców poszkodowanych uczniów o zaistnieniu takiego zdarzenia i podjętych działaniach. Rodzice poszkodowanych dzieci otrzymywali również informacje o środkach ochrony prawnej, jakie im przysługują.

IV. Wniosek

Wniosek pokontrolny

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹³, wnosi o opracowywanie programów wychowawczych i profilaktycznych z uwzględnieniem mierzalnych wskaźników pozwalających na ocenę realizacji zaplanowanych i zrealizowanych działań.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 11 kwietnia 2017 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Kontroler:
Paweł Pawlak
specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Zbysław Dobrowolski

.....
podpis

.....
podpis

¹³ Dz. U. z 2017 r. poz. 524.